

عزیزانی کہ سال ہاست نہ فقط بھلا، بلکہ ارزشمندترین آدم ہای زندگی ام و بہترین دوستانم ہستند، لیدرز & جٹمن! : شاہی، امینی، سانی، میرحسری، کوبی، آرائی، طاہری، ملک پور و ...

سید سعید احمد پور

مقدمہ ناشر

می گن^۱ یہ روزی طغانشاہ، پادشاہ سلجوقی با یکی از درباریانش مشغول بازی تخته نرد بودن. ظاہراً بازی خیلی حیثیتی ای ہم بوده، یہ چیزی در حد رنال - بارسای امروز مثلاً بازی بہ مرحلہ خیلی حساسی می رسه، مہرہ های پادشاہ تو وضعیتی گیر می کنن کہ باید جفت شیش می آورده، وگرنہ حسابی بہ ضررش می شد! پادشاہ با کلی احتیاط و دقت تاس ها رو میندازہ، کلّ دربار غرق در سکوت! تاس ها می چرخن و می چرخن و ... می شه چیزی کہ نباید بشہ! پادشاہ نہ تنها جفت شیش نمیارہ، بلکہ ضایع ترین عدد ممکن، یعنی جفت یک میارہ!! پادشاہ بدجور عصبانی میشہ! رگای گردنش بیرون می زنہ و حتی چند باری دست بہ قبضہ شمشیرش می برہ! ہمہ درباریان از ترس قلبشون اومده بوده تو دهنشون و منتظر بودن ببینن پادشاہ چی کار می کنہ. گردن یکی رو می زنہ؟ کسی رو زندونی می کنہ؟ حقوق درباریا رو قطع می کنہ؟ یعنی چی می شه؟! ...

یہو وسط اون تلبتو! شاعر دربار، ابوبکر ازرقی، بلند میشہ و یہ رباعی فی البداهہ میگہ^۲ با این مضمون: «اگہ شاہ جفت شیش خواست، ولی جفت یک آورد فکر نکنی تاس ها بہ حرف شاہ بی توجہی کردن ها! نہ خیر! بلکہ اون عددہایی کہ پادشاہ ازشون یاد کردہ بود (یعنی ۶های دوتا تاس) از خوشحالی و بہ شکرانہ این سعادت کہ پادشاہ ازشون یاد کردہ جلوی پادشاہ سجده کردن و رو بر خاک گذاشتن!»^۳

گرفتی چی شد؟! عدد یک و عدد ۶ توی تاس، روبہ روی ہمن، یعنی وقتی عدد ۱ تاس بالا باشہ، عدد ۶ روی زمینہ و انگار سجده کردہ و روشو بہ خاک گذاشتہ!! ہمہ دربار از این نبوغ ازرقی انگشت بہ دهن می مونن. پادشاہ ہم حالش عوض می شه و خوشحال و شاد و خندون بہ ازرقی کلی صلہ می دہ و بساط یہ جشن بزرگ رو راہ میندازہ!

۱. این حکایت، تو کتاب چہار مقالہ نظامی عروضی اومده.

۲. گر شاہ دو شش خواست، دو یک زخم افتاد/ تا ظن نبوی کہ کعبتین داد نداد// آن زخم کہ کرد رای شاہنشہ یاد/ در خدمت شاہ روی بر خاک نہاد



در طول تاریخ، شاعرا خیلی وقتا راه رهایی از یک وضعیت بد رو با هوشیاری تو شعراشون نشون دادن؛ مثل همین ازرقی؛ مثل شاعرای سبک عراقی که بعد از حمله مغول با اشعار عرفانی و آسمانی به تسکین درد مردم کمک کردن؛ مثل شاعرای دوره بیداری که صدای فریاد مردم شدن و با شعراشون دلایل عقب‌موندگی مملکت رو جار زدن و پی روشنگری و بیان حقوق مردم بودن؛ مثل ...

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی از این منظر واقعاً مبحث تأمل‌برانگیز و جذابه. کتابی که دستتونه کمکتون می‌کنه اولاً با شیوه‌های مبتکرانه و خلاقانه‌ای به مبحث تاریخ ادبیات در درس علوم و فنون حسابی مسلط بشین و یه درصد عالی توی کنکور ازش کسب کنین؛ ثانیاً شیرینی این مبحث رو بیشتر حس کنین. لازمه چند تا تشکر هم بکنم:

از مؤلفای خوب کتاب بابت نوشتن چنین کتاب خاص و متفاوتی؛ از دوستان واحد تألیف انسانی که همیشه در تلاش تا به‌روزترین و بهترین منابع رو برای شما آماده کنن؛ از خانم هدی ملک‌پور، مسئول پروژه کتاب، که با دقت و صبوری پیگیر انجام درست و دقیق مراحل کار بودن؛ و از برویچه‌های کاردرست واحد تولید که با تلاش خستگی‌ناپذیرشون کتاب رو با کیفیت و به موقع رسوندن.

امیدوارم این کتاب رو دوست داشته باشید، باهانش رقیق بشین و براتون حسابی مفید و کارآمد باشه.

و اما، کتاب‌های موضوعی انسانی:

افزایش یافتن تعداد داوطلبین کنکور انسانی در هر سال، جدی‌تر و سخت‌تر شدن رقابت برای کسب رتبه‌های برتر، حذف دروس عمومی و ... همه و همه نشان‌دهنده این هستند که شما باید سال‌به‌سال درس‌های اختصاصی انسانی را عمیق‌تر و جدی‌تر بخوانید. در این میان، ممکن است در هر درس با موضوع یا موضوعاتی مواجه شوید که دشوارتر هستند، یا باید به روش متفاوتی مطالعه شوند یا نیاز به تمرین بیشتر دارند یا ... ما با مجموعه «کتاب‌های موضوعی انسانی» این مسئله را برای شما ساده کرده‌ایم. برای موضوع‌های مهم در هر کدام از دروس، کتابی با سبک ویژه و متناسب با آن موضوع آماده کرده‌ایم که با خواندنش آمادگی و تسلطتان نسبت به آن مبحث بسیار افزایش می‌یابد.



... ای عمومی مهربان، تاریخ/ پوستینی کهنه دارم من که می گوید/ از نیاکانم برایم داستان، تاریخ

این کتاب از سه بخش کلی تاریخ ادبیات و سبک شناسی هر سه پایه دهم، یازدهم و دوازدهم و پاسخ خودارزیابی ها و کارگاه های تحلیل فصل علوم و فنون (۱، ۲ و ۳) و پاسخنامه تشریحی و کلیدی تست ها تشکیل شده است.

بخش اول: شامل شش فصل است که هر کدام در روند آموزش مطالب کتاب شیوه و جلوه خاصی دارند.

فصل اول: در این بخش، تمام مطالب کتاب درسی تقسیم بندی و در قالب دو کادر متصل به هم ارائه شده اند، کادر اول متن کتاب درسی است به همراه علامت گذاری های مختلفی برای مشخص کردن مطالب مهم. کادر دوم که متصل به کادر اول است و تحت عنوان «حاشیه های مفید» می آید، شامل توضیحاتی برای فهم بهتر مطلب، ارائه بعضی دسته بندی های مهم، ذکر نکات و تله های تستی، طرح سؤالات جای خالی و تستی و ... به روش تدریس در کلاس درس است که باعث می شود دانش آموز به همه جنبه های متن ذکر شده، مسلط شده و حس کنید یک معلم همراه مطالب را به او آموزش می دهد.

فصل دوم: فهرست آثار منظوم، منثور، نظم و نثر آمیخته به هم را به شیوه الفبایی همراه با دوره زمانی و توضیحات مورد نیاز هر اثر در جداول کاربردی دسته بندی کرده ایم تا دانش آموز همه آثار علوم و فنون را در یک جدول داشته باشد و از هر گونه یادداشت برداری در این موضوع بی نیاز شود.

فصل سوم: در این فصل، جدول براساس نام نویسندگان و شاعران است، علاوه بر آثار هر یک، به اطلاعات مهم مربوط به هر شخص پرداخته ایم که بعضاً در صفحات مختلف کتاب آمده است. هم چنین جدول تخلص شاعران و نامداران ادبی و جدول اثرگذاری ها و اثرپذیری های شاعران و نویسندگان هر سه کتاب که می تواند در تست های کنکور بسیار مفید باشد.

فصل چهارم: یکی از مهم ترین مطالب تست ها، موضوع زمان و دوره هر شاعر و نویسنده و اثر است که در این فصل، تاریخ ادبیات را در جدولی براساس زمان گرد آورده ایم تا دانش آموزان علاوه بر تکرار مطالب جدول های قبلی، به تقدم و تأخر آثار و افراد مسلط شوند.

فصل پنجم: یکی از کاربردی ترین جدول های کتاب که شامل مرور سریع و مقایسه سبک های مختلف (خراسانی، عراقی، هندی و ...) در قلمروهای زبانی، ادبی و فکری و بهترین شیوه برای آموختن سبک های ادبی در این سه قلمرو است.

فصل ششم: شامل ۶ آزمون ۹ تستی به همراه دو آزمون کنکور ۱۴۰۱ داخل و خارج که طبق ساختار کنکور، هر آزمون یک شبه کنکور با موضوع سبک شناسی و تاریخ ادبیات است و این فرصت سنجش را به دانش آموزان می دهد که پس از آموختن عمیق مطالب فصل های قبل، خود را بسنجند تا فرایند آموزش تکمیل شود. در این فصل ابتدا تست ها براساس پایه های دهم، یازدهم و دوازدهم، تفکیک و تقسیم بندی شده است سپس آزمون های جامع هر سه پایه مطرح شده است که علاوه بر جزئیات مباحث، آمیختگی مطالب هر سه پایه نیز صورت گرفته باشد.

بخش دوم: شامل پاسخ تشریحی کلیه خودارزیابی ها و کارگاه های تحلیل فصل کتاب های سه گانه علوم و فنون و به نوعی پیوستی برای مطالب کلی کتاب های علوم و فنون است. این بخش را به دلیل اهمیت سؤالات کتاب های درسی و کمک کردن به دانش آموزان برای آموزش تشریحی و چگونگی پاسخ گفتن به پرسش ها در آزمون های مدرسه و امتحانات پررنگ نهایی در نظام جدید آورده ایم به امید این که مقبول طبع صاحب نظران و دانش آموزان عزیز واقع شود. بسیار ممنونیم از همه عزیزان که ما را در این مسیر همراهی کردند. از دکتر کوروش بقایی عزیز که همیشه کمک حال ما بودند، سرکار خانم هدی ملک پور صبور و همیشه منظم که تا لحظه آخر پیگیر جدی این کار بودند، ویراستاران محترم که درایت و دقت آن ها باعث شد این کتاب کم خطا تر باشد و همه عزیزان واحد تولید که بسیار حرفه ای ما را حمایت کردند.

فهرست

۷	بخش اول: تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی
۸	فصل اول: درس‌نامه‌های تشریحی
	ماه دهم
۸	درس اول: مبانی تحلیل متن
۱۵	درس چهارم: تاریخ ادبیات پیش از اسلام و قرن‌های اولیه هجری
۲۴	درس هفتم: سبک و سبک‌شناسی (سبک خراسانی)
۳۲	درس دهم: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم و ...
	ماه یازدهم
۴۰	درس اول: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم
۵۰	درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم (سبک عراقی)
۵۸	درس هفتم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم
۶۳	درس دهم: سبک‌شناسی در قرن‌های دهم و یازدهم (سبک هندی)
	ماه دوازدهم
۷۳	درس اول: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)
۸۴	درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)
۹۱	درس هفتم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)
۱۰۴	درس دهم: سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی
۱۱۳	فصل دوم: فهرست آثار
۱۲۱	فصل سوم: فهرست اشخاص
۱۲۸	فصل چهارم: تاریخ ادبیات در آینه زمان
۱۳۸	فصل پنجم: ویژگی‌های سبکی شعر و نثر در ادوار مختلف
۱۵۰	فصل ششم: پرسش‌های چهارگزینه‌ای
۲۰۸	آزمون‌های جامع کلی
۲۳۷	کنکورهای ۱۴۰۱
۲۴۱	بخش دوم: خودارزیابی و کارگاه‌های تحلیل فصل
۲۳۴	بخش سوم: پاسخ‌نامه تشریحی
۳۷۱	پاسخ‌نامه کلیدی

۲. فارسی میانه

زبان‌های ایرانی میانه به «الف» زبان «پارتی» (یکی از بهایی که باید حسابی هوستون به بازه تاریخی و منطقه پفرایمی باشه همین پاس، دقیق بدویند کوم ویرگی مربوط به پارتیه، کوم مربوط به پهلوی.)

الف) زبان پارتی

متن کتاب درسی

زبان پارتی، در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان، تألیف می‌شده است. این زبان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده است.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس چهارم، صفحه ۳۹

حاشیه‌های مفید

- دقت کنید راجع به زبان پارتی، فقط زمان و مکان رواجش را می‌دانیم. (بنابر این آله تو *یه تست، اسم کتاب یا نویسنده ای اومد، یارتون باشه مال دوره اشکانی نیس.*)
 - به لغات دقت کنید. پارتی در دوره اشکانیان «رایج» بود اما تا اوایل دوره ساسانی به این زبان فقط «آثاری تألیف می‌شده است».
 - ممکن است در تستی، طراح بخواهد با این لغات، دام تستی ایجاد کند.
 - ممکنه رمزگذاری، حفظ مطالب رو براتون ساده کنه.
- مثلاً تو زبان پارتی همه ویرگی‌های موم «ش» دارن: اشکانیان، شمال، شمال شرقی

ب) زبان پهلوی

متن کتاب درسی

زبان پهلوی، زبان رسمی دوران ساسانی بود. از آن‌جا که ^۱ این زبان، اساساً به ناحیه پارس تعلق داشته است و در ^۲ مرحله‌ای میان فارسی باستان و فارسی نو (دری) قرار دارد، آن را «فارسی میانه» نامیده‌اند.

آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زردشتی است. حتی رساله‌های کوچکی که معمولاً آن‌ها را در زمره آثار غیردینی به شمار می‌آورند، مانند «یادگار زریران» نیز رنگ دینی دارند. ^۳ آثار ادبی منثور و منظوم این زبان، از میان رفته است، ولی ترجمه عربی و فارسی بعضی از آن‌ها مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب» در دست است که آن‌ها هم دچار تغییرات فراوان شده‌اند؛ در واقع باید گفت ^۴ آثار ادبی پهلوی به سبب اهمیتی که سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام داشته، غالباً به کتابت درنیامده بود.

شعر پهلوی نیز به وضعی مشابه دچار گردید. ^۵ اشعار کمی به زبان پهلوی در دست است و آن‌چه باقی مانده، دچار تحریف‌هایی شده است. بعضی از قطعات، بازمانده اشعار تعلیمی و اخلاقی‌اند. این قطعات شعری در میان اندرزنامه‌های منثور جای دارند؛ مانند منظومه «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» که هر دو اصل پارتی دارند.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس چهارم، صفحه ۴۰



حاشیه‌های مفید

خطبه‌خط این متن پر از اطلاعات مهم است. با دقت زیادی به آن توجه کنید.

● به این زبان، فارسی میانه هم گفته می‌شود به دلایل ① و ②؛ پس ممکن است

«فارسی میانه» به دو
معنی به کار برود

۱ مورد ۲ از گروه زبان‌های فارسی که شامل زبان پارسی و پهلوی است.

۲ به معنی زبان پهلوی

● ویژگی‌های ۴ اثر ذکرشده در متن را با هم اشتباه نگیرید:

✓ یادگار زیران: منظومه‌ای در میان اندرزنامه‌های منشور، تعلیمی و اخلاقی، غیردینی ولی دارای رنگ دینی، اصل پارسی دارد.

✓ درخت آسوریک: جزء قطعات شعری بازمانده از اندرزنامه‌های منشور، تعلیمی و اخلاقی که در اصل پارسی بوده است.

✓ «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب»: اصل آن‌ها از بین رفته و ترجمه عربی آن‌ها با تغییرات فراوان باقی مانده است.

● سرنوشت آثار منظوم و منشور پهلوی ← مورد ③

● دلیل مکتوب‌نشدن آثار ادبی پهلوی ← مورد ④

● سرنوشت اشعار به زبان پهلوی ← مورد ⑤

۳. فارسی نو(دری)

متن کتاب درسی

REC

۳. فارسی نو: پس از ورود اسلام به ایران، زبان فارسی، تحول تازه‌ای را پشت سر گذاشت و با بهره‌گیری از الفبای خط عربی به مرحله جدیدی گام نهاد که بدان «فارسی نو» یا «فارسی دری» گفته می‌شود. یکی از نتایج نفوذ اسلام در ایران، رواج تدریجی خط عربی بود. زبان فارسی با کنار گذاشتن برخی از صداهای زبان عربی، الفبای آن را پذیرفت.

پس از برافتادن ساسانیان، طاهریان نخستین دولت اسلامی ایران بودند. ادبیات

فارسی دری هم به مفهوم واقعی خود، تقریباً هم‌زمان با این دولت پدید آمد.^① «دری» زبان درباری ساسانیان،^② زبان محاوره و مکاتبه مقامات دولتی بوده است.^③ دری، نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو در برابر نفوذ عناصر زبان عربی بود. فارسی دری، موجودیت خود را به سرسختی حفظ کرد و به تدریج، غنی گشت و زبان عمومی سراسر ایران شد. منطقه رواج فارسی دری، نخست در مشرق و شمال شرقی ایران بود.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس چهارم، صفحه ۴۰

حاشیه‌های مفید

- دوره زمانی فارسی دری: این زبان، پیش از اسلام و در دوران ساسانیان وجود داشته، پس از اسلام با استفاده از الفبا و خط عربی متحول شد. ادبیات فارسی دری نیز تقریباً هم‌زمان با دولت **طاهریان** پدید آمد.
- ادبیات فارسی دری، با بهره‌گیری از الفبای خط عربی به وجود آمد.
- رواج تدریجی خط عربی در ایران، نتیجه بود. ← نفوذ اسلام در ایران
- ویژگی‌های فارسی دری ← موارد ① و ② و ③
- منطقه رواج: ابتدا در شرق و شمال شرقی، سپس به تدریج در سراسر ایران دو مورد زیر را با هم اشتباه نگیرید:
- زبان «رسمی» دوران ساسانی ← زبان پهلوی
- زبان «درباری»، «محاوره و مکاتبه مقامات دولتی» در دوران ساسانی ← فارسی دری
- منطقه رواج زبان پارتی ← شمال و شمال شرقی
- منطقه رواج ابتدایی زبان فارسی دری ← مشرق و شمال شرقی

سه قرن اول هجری

متن کتاب درسی

پس از سقوط دولت ساسانی و از دست رفتن استقلال سیاسی ایران، ایرانیان در سه قرن نخست هجری به فعالیت‌های علمی و ادبی خود ادامه دادند و به زبان‌های فارسی، پهلوی و عربی آثار فراوان پدید آوردند. در آغاز قرن سوم، دولت نیمه‌مستقل طاهری و پس از آن، دولت مستقل صفاری بر سر کار آمد. یعقوب لیث صفاری برای ^① ایجاد حکومت و دولت مستقل ایرانی و برانداختن یا تضعیف حکومت بغداد دست به کار شد تا عظمت و اقتدار ایران را به آن بازگرداند. وی ^② نه با زبان عربی آشنایی داشت و نه اجازه داد تا این زبان در دستگاه حکومت او به کار رود؛ به همین سبب زبان فارسی دری را - که خود می‌فهمید و با آن سخن می‌گفت - زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد. در پی آن، دولت سامانی، آل بویه و حکومت‌های کوچک دیگر پدید آمدند و زبان فارسی دری، فرصت و امکان یافت تا به عنوان زبان رسمی شناخته شود و در فضای ادبی، سیاسی و علمی رشد یابد.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس چهارم، صفحه ۴۱

حاشیه‌های مفید

- پیش از روی کار آمدن طاهریان، آثار علمی و ادبی فقط به زبان عربی نوشته می‌شد. صحیح غلط
- **پاخ** غلط؛ این آثار به هر سه زبان فارسی، پهلوی و عربی نوشته می‌شد. عربی که زبان دنیای اسلام محسوب می‌شد، پهلوی زبان رسمی دوران ساسانیان بود، فارسی دری هم



متن کتاب درسی

REC

شعر این عصر نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد و اکثر شاعران از حاکمان روی برتافتند. در نتیجه قصیده که پیش از این در خدمت ستایش فرمانروایان بود، کمرنگ شد و غزل که زبان دل و عشق بود، گسترش یافت؛ البته قالب مثنوی نیز برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد و در نمونه‌های ارزشمندی مانند مثنوی مولوی، حماسه‌ای عرفانی سروده شد که قهرمانش، انسان پاک‌نهاد و خداجویی است که به نبرد با هوای نفس می‌پردازد.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس اول، صفحه ۱۴

حاشیه‌های مفید

- یکی از ریشه‌های نرمی و دلنشینی اشعار این دوره، شرایط بسیار سخت و خشن زندگی افراد بود که باعث می‌شد شرایط آرمانی و دلخواه خود را در ادبیات بجویند.
- ظهور معانی عمیق انسانی و آسمانی نیز، هم ناشی از شرایط سخت و خونریزی‌های مغولان و تیموریان بود که سبب می‌شد شأن و کرامت و اهداف واقعی انسان در ادبیات مورد تأکید قرار گیرد، هم حاصل روی آوردن شاعران به تصوف و ترک دنیا توسط آنان.
- این که شاعران از حاکمان روی برگرداندند ناشی از شرایط اجتماعی آن دوران بود. دولت خوارزمشاهی که در آستانه فروپاشی بود و امکانی برای جمع‌آوری شاعران در دربار و رواج مدح و صله نداشت. حاکمان مغول هم که با آن حجم از قتل و غارت و خونریزی قاعدتاً روحیه چندان لطیفی برای شاعرپروری نداشتند!! بنابراین رابطه شاعران و دربار خودبه‌خود سرد شد.
- در پی این سرد شدن ارتباط، قصیده که غالباً برای مدح پادشاهان به کار می‌رفت، کمرنگ شد. شاعران که به انزوا رفته بودند، ترجیح می‌دادند بیشتر راجع به احساسات خود و تفکراتی که در تنهایی و خلوت به آن رسیده بودند، شعر بگویند و غزل برای این کار قالب بسیار مناسبی بود.
- گفته بودیم که شاعران این عصر بعضاً به تصوف روی آوردند. حاصل این تصوف و زهد، خلق شعرهایی در حوزه اخلاق و عرفان هم بود که مثنوی، قالبی مناسب برای بروز این تفکرات بود. مثلاً بوستان سعدی در باب اخلاق و مثنوی مولوی در باب عرفان.
- حماسه عرفانی، نوعی تعبیر تشبیهی است که در کتاب درسی شما به کار رفته، در واقع همان‌طور که متن حماسی قهرمانی دارد که به جنگ دشمنان می‌رود، در متن عرفانی هم انسان پاک یا سالکی هست که به جنگ و سوسه‌های نفس خود می‌رود.

متن کتاب درسی

REC

نثر در این دوره بیشتر به دو جریان گرایش پیدا کرد: یکی: «ساده‌نویسی» در آثاری مثل طبقات ناصری و مرصادالعباد و دیگر: «پیچیده‌نویسی»، با محتوای عمدتاً تاریخ حاکمان وقت که در آثاری همچون تاریخ و صاف و تاریخ جهانگشای جوینی دیده می‌شود.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس اول، صفحه ۱۴

حاشیه‌های مفید

جریان پیچیده‌نویسی در قرن هفتم، عمدتاً شامل آثاری بود که به تاریخ حاکمان گذشته می‌پرداخت.

صحيح غلط

باخ غلط، آثار نمایندهٔ جریان پیچیده‌نویسی، عمدتاً راجع به حاکمان همان روزگار بودند.

جریان‌های عمدهٔ ← ساده‌نویسی ← در آثاری مثل مرصادالعباد و طبقات ناصری نثر در قرن ۷ پیچیده‌نویسی ← عمدتاً با محتوای تاریخ حاکمان وقت ← تاریخ

وصاف و تاریخ جهانگشای جوینی

به یاد دارید که سبک نثر در دورهٔ خراسانی عمدتاً ساده‌نویسی بود.

مهم‌ترین شاعران و نویسندگان قرن هفتم

مولوی ❖

نام: جلال‌الدین محمد بلخی شهرت: مولوی محور اصلی آثار او: اندیشه و احساس
آثار مهم: مثنوی معنوی (نظم)، دیوان شمس (نظم) (که در این دو اثر، بسیاری از معارف بشری و مسائل عرفانی را بیان کرده است)، مکاتیب (به نثر، مجموعه نامه‌های مولوی به قلم خودش که سبک نثر او را بیشتر و بهتر نشان می‌دهد)، فیه ما فیه (نثر)، مجالس سبعه (نثر) (دو اثر آخر، این‌طور پدید آمده‌اند که مولانا در مجالس درسش مسائلی را می‌گفته و شاگردانش می‌نوشته‌اند).

سعدی ❖

لقب: فرمانروای ملک سخن، استاد سخن
آثار: گلستان (به نثر مسجع)، بوستان (نظم، قالب مثنوی) این دو اثر به ما درس اخلاق و حکمت می‌آموزد.
توضیحات مهم:

سعدی، سی و پنج سال گرد جهان گشت، تجربه اندوخت و از هر خرمنی خوشه‌ای چید.

سعدی ← در ادبیات تعلیمی ← سخن‌گوی ضمیر خودآگاه ایرانی
← در سرودن غزل‌های عاشقانه ← سرآمد شاعران و نویسندگان فارسی‌زبان
او در بیشتر قالب‌های ادبی طبع‌آزمایی کرده است.

فخرالدین عراقی ❖

آثار: غزل‌های عرفانی زیبا، عشاق‌نامه (نظم): در قالب مثنوی - در هر فصل به یکی از مباحث عرفانی پرداخته و سخن را با تمثیل و حکایت به پایان رسانده است. ❖ لمعات (ترکیب نظم و نثر): راجع به سیر و سلوک عارفانه

نجم‌الدین رازی ❖

معروف به: نجم دایه

توضیحات: از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارستهٔ این دوره
آثار: مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد (نثر): راجع به سلوک دین و تربیت نفس انسانی. نثر کتاب ساده و گاهی همراه با سجع و موازنه است. هم‌چنین، نویسنده در خلال موضوعات کتاب ← احادیث، آیات و اشعاری از خود یا دیگران نقل می‌کند. این اثر نثری شیوا، آراسته و دل‌انگیز دارد و در بین متون عارفانه، از مرتبه‌های والا برخوردار است.

اگرچه گفتیم که در نثر مرصادالعباد، سجع و آیه و حدیث وجود دارد، اما کماکان جزو نمایندگان جریان ساده‌نویسی است.

تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دورهٔ بازگشت و بیداری)

درس اول

مقدمه در دروس قبل، با اتفاقات تاریخ ادبیات ایران تا انتهای دورهٔ صفوی آشنا شدیم. پس از سقوط حکومت صفوی، در دوره‌های افشار و زند اتفاق خاصی در حوزهٔ شعر و ادبیات رخ نداد، اما در دورهٔ قاجار با دو جریان ادبی مواجهیم: بازگشت و بیداری. در ادامه با این دو آشنا می‌شوید.

مسیریاب: از انقراض صفوی تا آغاز قاجار ← سبک بازگشت و مهم‌ترین شاعران آن ← سبک بیداری ← شعر و مهم‌ترین شاعران سبک بیداری ← نثر و مهم‌ترین نویسندگان سبک بیداری

از انقراض دولت صفوی تا آغاز سلطنت فتحعلی‌خان قاجار

متن کتاب درسی

از انقراض دولت صفویه تا آغاز سلطنت فتحعلی‌شاه قاجار، یعنی در دوران حکومت‌های افشاریه، زندیه و ابتدای دورهٔ قاجار، رشد و شکوفایی قابل توجهی در تاریخ ادبیات ایران دیده نمی‌شود. در این دوره شاعران از سبک هندی روی برگردانده‌اند اما هنوز تأییراتی از آن سبک و نیز مکتب وقوع در آثارشان مشاهده می‌شود. مشتاق اصفهانی در زمان نادرشاه و کریم‌خان زند، با همراهی چند تن دیگر از ادیبان، انجمن ادبی اصفهان را اداره می‌کرد.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس اول، صفحهٔ ۱۲

حاشیه‌های مفید

- دولت صفوی، یک حکومت مرکزی قدرتمند بود؛ پس از فروپاشی آن ایران تا مدت‌ها گاه‌به‌گاه درگیر هرج‌ومرج می‌شد. این بی‌ثباتی‌ها باعث شد فرهنگ و ادبیات در ایران پیشرفت نکند.
- پس از فروپاشی دولت صفوی و در طول دورهٔ حکومت‌های افشاریه، زندیه و دولت قاجاریه (تا پیش از فتحعلی‌شاه) سبک جدیدی در شعر فارسی به وجود نیامد. البته در واقع شاعران نمی‌خواستند سبک هندی را ادامه دهند، اما باز هم تأثیرهایی از سبک هندی و مکتب وقوع در شعر آن‌ها بود؛ چون فضای فرهنگی کشور مساعد نبود و افراد فاضل و ادیبی هم وجود نداشتند که بتوانند سبک و رسم و شیوهٔ جدیدی را پایه‌گذاری کنند.
- انجمن ادبی اصفهان ← زیر نظر مشتاق اصفهانی و چند تن دیگر از ادیبان ← در زمان نادرشاه افشار و کریم‌خان زند فعالیت می‌کرد.



سبک بازگشت

متن کتاب درسی

REC

با روی کار آمدن سلسله قاجار و تثبیت حکومت مرکزی در ایران، بازگشت به شیوه و الگوی گذشتگان در ادبیات، پررونق‌تر از گذشته بود. عبدالوهاب نشاط، انجمن ادبی نشاط را تأسیس کرد؛ پس از آن انجمن ادبی خاقان به ریاست فتحعلی‌شاه در تهران تشکیل شد. هدف این انجمن رهایی‌بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط اواخر دوره صفوی و دوره‌های بعد از آن بود، اما برای رسیدن به این هدف، راهی جز تقلید از آثار پیشینیان در پیش نگرفتند و به همین خاطر شعر را به دوران گذشته، بازگرداندند و موجب پیدایش «سبک بازگشت» شدند که می‌توان آن را حد واسط سبک هندی و سبک دوره بعد یعنی دوره بیداری دانست.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس اول، صفحه ۱۲

حاشیه‌های مفید

- پس از این که سلسله قاجار به ثبات رسید، مشکل آشفتنگی‌های سیاسی و اجتماعی تا حد زیادی حل شد و فرصت برای حل مشکل رکود و انحطاط ادبیات فراهم شد. (البته این به آن معنی نیست که حکومت قاجار قوی و باثبات بود اما شرایط، به نسبت، برای خروج از رکود بعد از دوره صفوی فراهم بود.)
- شاعران آن دوران راه رهایی از ضعف و انحطاط شعر روزگار خود را بازگشت به شعر گذشتگان (پیش از سبک هندی) دانستند.
- انجمن ادبی نشاط ← تأسیس توسط عبدالوهاب نشاط
- انجمن ادبی خاقان ← محل تشکیل: تهران ← به ریاست فتحعلی‌شاه قاجار ← هدف آن رهاکردن شعر فارسی از انحطاط اواخر دوره صفوی و دوره‌های پس از آن ← راه‌حل مورد نظر آن‌ها: تقلید از آثار پیشینیان
- سبک بازگشت حد واسط سبک هندی و سبک بیداری است.

متن کتاب درسی

REC

در ایجاد نهضت بازگشت ادبی عوامل زیر تأثیر داشتند:

1. تاراج کتابخانه اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب‌های کتابخانه سلطنتی به دست مردم افتد و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن برقرار شود؛
2. توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان؛
3. تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری.

شاعران دوره بازگشت به سبب فقر فرهنگی جامعه و سستی و رخوت حاکم بر ادبیات، به پیروی از اسلوب‌های کهن پرداختند و در سطوح زبانی، ادبی و فکری سبک خراسانی و عراقی را مورد توجه قرار دادند؛ به طوری که زبان، تخیل و اندیشه در این سبک، تکرار شنیده‌هاست. هاتف اصفهانی از معروف‌ترین شاعران این عهد است.

گروهی از شاعران دوره بازگشت به قصیده‌سرایی به سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی پرداختند؛ افرادی مانند صبای کاشانی، قانی شیرازی و سروش اصفهانی از این گروه‌اند. گروه دیگر غزل‌سرایی به سبک حافظ، سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی را پیش گرفتند. شاعرانی مانند نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی از این گروه‌اند. هرچند شاعران این دوره باعث نوآوری و تکامل قابل توجهی در شعر فارسی نشدند، اما از این جهت اهمیت دارند که توانستند زبان شعر را از آن حالت سستی که در اواخر سبک هندی در شعر به وجود آمده بود، نجات بخشند. اگر این نهضت به پا نشده بود، چه‌بسا زبان فاخر شعر فارسی دچار سستی و ضعف بیشتری می‌شد.

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، درس اول، صفحه ۱۳

حاشیه‌های مفید

؟ بازار شعر مدحی در کدام دولت رونق نداشت؟

- سامانی صفوی گورکانی قاجار
 باخ صفوی

● به دو تشابه ظاهری دقت کنید:

- ۱ ● در دوره سبک خراسانی ← پادشاهان به شعر و مدح اهمیت می‌دادند. ← قصیده‌سرایی رواج یافت.
 در دوره سبک بازگشت ← پادشاهان به شعر و مدح اهمیت می‌دادند. ← قصیده‌سرایی دوباره رواج یافت.
 ۲ ● در دوره سبک عراقی ← تضعیف جامعه پس از شکست از مغولان → غزل‌سرایی رواج یافت.
 در دوره سبک بازگشت ← تضعیف جامعه پس از شکست از روسیه → غزل‌سرایی شبیه به سبک عراقی انجام شد.

(البته دقت کنید حوادث تاریخ ادبیات را نمی‌توان به همین سادگی با هم تطبیق داد، این‌جا قصد ما ساده‌کردن کار شما برای حفظ کردن مطالب به صورت پیوسته است.)
 ● طبق متن کتاب عوامل شماره ۱ تا ۲ در ایجاد نهضت بازگشت تأثیر داشتند. هم‌چنین

علت پیروی شاعران از اسلوب‌های کهن ← سستی و رخوت حاکم بر ادبیات بود. فقر فرهنگی جامعه

- دو گروه شاعران ← قصیده‌سرایان به سبک خراسانی و سلجوقی ← صبای کاشانی، قانی شیرازی، سروش اصفهانی
 مهم دوره بازگشت ← غزل‌سرایان به سبک حافظ، سعدی و شاعران سبک عراقی ← نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی، مجمر اصفهانی
 هاتف اصفهانی ← از معروف‌ترین شاعران این عهد
 ● اشتباه نگیرید ← سروش اصفهانی ← جزء شاعران قصیده‌سرا به سبک خراسانی و سلجوقی
 نشاط اصفهانی ← مؤسس انجمن ادبی نشاط و جزء شاعران غزل‌سرا به سبک عراقی
 مجمر اصفهانی ← جزء شاعران غزل‌سرا به سبک عراقی

؟ اهمیت شاعران دوره بازگشت در چه چیزی بود؟

- نوآوری و تکامل شعر گذشته
 نجات زبان شعر از سستی و رخوت اواخر سبک هندی
 باخ نجات زبان شعر از سستی و رخوت اواخر سبک هندی

فصل دوم: فهرست آثار

فهرست الفبایی آثار منظوم

نام اثر	نام پدیدآورنده	دورهٔ حیات	سایر توضیحات
آخر شاهنامه	مهدی اخوان ثالث	قرن ۱۴	زبانی نمادین دارد.
آیین‌های ناگهان	قیصر امین‌پور	قرن ۱۴	
از آسمان سبز	سلمان هراتی	قرن ۱۴	
از این اوستا	مهدی اخوان ثالث	قرن ۱۴	
از این ستاره تا آن ستاره	سلمان هراتی	قرن ۱۴	ویژهٔ نوجوانان
الهی‌نامه	عطار نیشابوری	قرن ۶	
برآشفتن گیسوی تاک	سید علی موسوی گرمارودی	قرن ۱۴	
بوستان	سعدی	قرن ۷	(در قالب مثنوی)، در باب اخلاق و حکمت
تحفة الاحرار	جامی	قرن ۹	یکی از مثنوی‌هایی که به تقلید از نظامی سروده.
تنفس صبح	قیصر امین‌پور	قرن ۱۴	
جمشید و خورشید	سلمان ساوجی	قرن ۸	مثنوی/ به شیوهٔ داستان‌های نظامی
خداوندنامه	فتحعلی خان صبای کاشانی	قرن‌های ۱۲ و ۱۳ - دورهٔ قاجار	حماسه‌ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر ﷺ و دلیری‌های حضرت علی علیه السلام
خواب ارغوانی	سید علی موسوی گرمارودی	قرن ۱۴	
دری به خانهٔ خورشید	سلمان هراتی	قرن ۱۴	
در کوچهٔ آفتاب	قیصر امین‌پور	قرن ۱۴	شاعر با این مجموعه، توانایی خود را در ادبیات انقلاب نشان داد.
دستور زبان عشق	قیصر امین‌پور	قرن ۱۴	



نام اثر	نام پدیدآورنده	دورهٔ حیات	سایر توضیحات
دیوان شمس	مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (مولوی)	قرن ۷	در وصف معارف بشری و عرفانی
زمستان	مهدی اخوان ثالث	قرن ۱۴	
«سه تابلوی مریم» یا «ایده‌آل»	میرزاده عشقی	قرن ۱۳ و ۱۴	نمایشنامهٔ منظوم
شاهنامه	فردوسی	قرن ۴	
صدای سبز	سید علی موسوی گرمارودی	قرن ۱۴	
ظهر روز دهم	قیصر امین‌پور	قرن ۱۴	
عشاق‌نامه	فخرالدین عراقی	قرن ۷	در قالب مثنوی
گلشن صبا	فتتح‌علی خان صبای کاشانی	قرن‌های ۱۲ و ۱۳ - دورهٔ قاجار	به تقلید از «بوستان سعدی» سروده شده است.
گوشوارهٔ عرش	سید علی موسوی گرمارودی	قرن ۱۴	
مثنوی معنوی	مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (مولوی)	قرن ۷	حماسه‌ای عرفانی در وصف معارف بشری و عرفانی
موش و گربه	عبید زاکانی	قرن ۸	نظم/ با موضوع بیان ناهنجاری‌های اجتماعی به شیوهٔ تمثیل و طنز

فهرست الفبایی آثار منشور

نام اثر	نام پدیدآورنده	دورهٔ زمانی تألیف	توضیحات
آتش خاموش	سیمین دانشور	قرن ۱۴	اولین تجربهٔ نویسنده در داستان‌نویسی
آینه‌های دردار	هوشنگ گلشیری	قرن ۱۴	
احسن‌التواریخ	حسن‌بیگ روملو	قرن ۱۰	دارای نثر بینابین
اخلاق‌الاشراف	عبید زاکانی	قرن ۸	طنز
ارزیابی شتاب‌زده	جلال آل احمد	قرن ۱۴	مجموعه مقالات

فصل سوم: فهرست اشخاص

نام افراد

نام شاعر/ نویسنده	دورهٔ حیات	نام اثر / آثار معروف	توضیحات
جلال آل احمد	قرن ۱۴	زیارت، دید و بازدید، سه تار، مدیر مدرسه، خسی در میقات، ارزیابی شتاب زده	
ابن یمین	قرن ۸		قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی آشکار کرده است.
ابوالفضل میبیدی	قرن ۶	کشف الاسرار و عدة الابرار	
ابوالمعالی نصرالله منشی	قرن ۶	کلیله و دمنه	
ابوعلی سینا	نیمهٔ دوم قرن ۴ و نیمهٔ اول قرن ۵		
بیهقی (ابوالفضل محمد بن حسین)	قرن ۵		
مهدی اخوان ثالث	قرن ۱۴	آخر شاهنامه، زمستان، از این اوستا	
اسکندر بیگ ترکمان	قرن های ۱۰ و ۱۱	عالم آرای عباسی	
علی محمد افغانی	قرن ۱۴	شهر آهوخانم	
قیصر امین پور	قرن ۱۴	در کوچهٔ آفتاب، تنفس صبح، آینه های ناگهان، ظهر روز دهم، دستور زبان عشق، طوفان در پرانتز، بی بال پریدن، سنت و نوآوری در شعر معاصر	
انوری	قرن ۶		
باباغانی شیرازی	قرن ۱۰		



فصل چهارم: تاریخ ادبیات در آیین زمان

ترتیب آثار براساس دوره زمانی

نام پدیدآورنده	نام اثر	دوره زمانی
ابوریحان بیرونی	التفهیم	سامانی
عده‌ای از دانشوران خراسان	شاهنامه ابومنصوری	سامانی
عده‌ای از علما	ترجمه تفسیر طبری	سامانی
ابوعلی بلعمی	تاریخ بلعمی	سامانی
فردوسی	شاهنامه	قرن ۴
ناصر خسرو	سفرنامه ناصر خسرو	قرن ۴
ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی	تاریخ بیهقی	قرن ۵
عطار نیشابوری	الهی‌نامه	قرن ۶
عطار نیشابوری	تذکره الاولیا	قرن ۶
نظامی عروضی سمرقندی	چهارمقاله نظامی عروضی	قرن ۶
ابوالفضل میبدی	کشف الاسرار و عدة الایرار	قرن ۶
ابوالمعالی نصرالله منشی	کلیله و دمنه	قرن ۶
حمیدی بلخی	مقامات حمیدی	قرن ۶
سعدی	بوستان - گلستان	قرن ۷
مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (مولوی)	دیوان شمس	قرن ۷
مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (مولوی)	مثنوی معنوی	قرن ۷
شمس قیس رازی	المعجم فی معاییر اشعار العجم	قرن ۷
عطاملک جوینی	تاریخ جهانگشا	قرن ۷
خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی	جامع التواریخ	قرن ۷
مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (مولوی)	فیه ما فیه	قرن ۷



فصل پنجم: ویژگی‌های سبکی شعر و نشر در ادوار مختلف

شعر سبک خراسانی یا ترکستانی

<ul style="list-style-type: none"> ■ از آغاز شعر فارسی تا قرن ۶ 	زمان
<ul style="list-style-type: none"> ■ سامانی، غزنوی و سلجوقی (سبک بینابین) 	سبک‌های فرعی
<ul style="list-style-type: none"> ■ زبان شعر ساده بود. ■ در مقایسه با دوره‌های بعد، لغات عربی - به‌جز اصطلاحات دینی و علمی - و لغات بیگانه کم‌تر استفاده می‌شد. ■ برخی از کلمات در مقایسه با زبان امروز تلفظ متفاوتی دارند؛ مثلاً «یک» به جای «یک» یا «هزار» به جای «هزار» ■ بعضی از کلمات در مقایسه با دوره‌های بعد کهنه و مهجور بودند؛ مثلاً گبر، جوشن و ... ■ استفاده از دو نشانه حرف اضافه برای یک متمم رایج بود. 	ویژگی‌های زبانی
<ul style="list-style-type: none"> ■ قالب عمده شعر این دوره ← قصیده. شکل‌گیری قالب‌های مسقط، ترجیع‌بند و مثنوی نیز به تدریج در این دوره اتفاق می‌افتد. قالب غزل نیز در اواخر این دوره رشد می‌یابد. ■ استفاده از آرایه‌های ادبی طبیعی و در حد اعتدال بود. ■ قافیه و ردیف ساده بودند. ■ در توصیف پدیده‌ها بیشتر از تشبیه حسی استفاده می‌شد. 	ویژگی‌های ادبی
<ul style="list-style-type: none"> ■ روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر غالب بود. ■ شعر واقع‌گرا، و توصیفات عمدتاً طبیعی، ساده، محسوس و عینی بودند. ■ معشوق، عمدتاً زمینی بود. ■ بیشتر، روح حماسه بر ادبیات این دوره حاکم است. ■ اشعار پندآموز و اندرزگونه این دوره ساده است و جنبه عملی و دستوری دارد. ■ مضمون اشعار این سبک: حماسه، مدح، اندرز و ... ■ فکر و کلام ساده بود (یعنی هنوز با پیچیدگی‌های عرفانی، حکمی و اندیشه‌های فلسفی درنیامیخته بود). 	ویژگی‌های فکری

نثر دوره سامانی

زمان	<ul style="list-style-type: none"> ۳۰۰ تا ۴۵۰ ه.ق.
ویژگی‌های نثر	<ul style="list-style-type: none"> در لفظ و معنا دارای ایجاز و اختصار بود. به ضرورت معنی فعل یا اسم تکرار می‌شدند. جملات کوتاه بودند. از لغات کم کاربرد فارسی در مقایسه با دوره‌های بعد، بیشتر استفاده می‌شد. (مشابه بحث لغات مهجور در شعر) کم‌تر از لغات عربی استفاده می‌شد. کاربرد نشانه‌های جمع فارسی (ها و ان) بر جمع عربی (ات، ون، ین) بیشتر شد.
محتوای نثر	<ul style="list-style-type: none"> بیشتر علمی بود. گاهی نثرهای حماسی، تاریخی و دینی نیز نوشته می‌شد.
نمونه‌های برجسته	<ul style="list-style-type: none"> ترجمه تفسیر طبری، تاریخ بلعمی، التفهیم، شاهنامه منشور ابومنصوری

نثر دوره غزنوی و سلجوقی

زمان	<ul style="list-style-type: none"> ۴۵۰ تا ۵۵۰ ه.ق.
ویژگی‌های نثر	<ul style="list-style-type: none"> جمله‌ها معمولاً طولانی و دارای اطناب هستند. تمثیل و استشهد به آیات، احادیث و اشعار عرب و هم‌چنین استفاده از لغات عربی بیش از دوره قبل (سامانی) شده. گاهی افعال به قرینه حذف می‌شوند. کاربرد لغات عربی افزایش می‌یابد.
نمونه‌های برجسته	<ul style="list-style-type: none"> تاریخ بیهقی، قابوس‌نامه، سفرنامه ناصر خسرو، سیاست‌نامه، کیمیای سعادت و کشف‌المحجوب

شعر فارسی از نیمه دوم قرن پنجم تا نیمه دوم قرن هفتم

مضامین برجسته شعر	<ul style="list-style-type: none"> بدبینی شاعران نسبت به دنیا و بریدن از آن شکایت از روزگار بیان ناخرسندی فرزندگان از اوضاع زمانه خویش طرح نابسامانی‌های اجتماعی
ویژگی‌های زبانی	<ul style="list-style-type: none"> استفاده از لغات مهجور فارسی نسبت به سبک خراسانی بسیار کم‌تر شده و تقریباً از میان رفته بود. ترکیبات نو، فراوان دیده می‌شد. سادگی و روانی کلام کاهش یافت و حرکت به سوی دشواری متون مشهود بود. لغات زبان ترکی و مغولی به زبان فارسی وارد شدند.



فصل ششم: پرسش‌های چهارگزینه‌ای

پایه دهم

آزمون اول

۱- با توجه به زبان‌های ایرانی کدام گزینه نادرست است؟

- ۱) زبان پارسی در شمال و شمال غربی ایران متداول بود و تا اوایل دوره ساسانی آثاری به این زبان تألیف شد.
- ۲) زبان پهلوی در مرحله‌ای میان فارسی باستان و فارسی نو قرار دارد و آن را فارسی میانه نامیده‌اند.
- ۳) ادبیات فارسی دری به مفهوم واقعی خود تقریباً هم‌زمان با دولت طاهریان پدید آمد.
- ۴) درخت آسوریک و یادگار زریران از منظومه‌هایی هستند که اصل پارسی دارند.

۲- متن زیر از کدام کتاب انتخاب شده است؟

«نوشته‌اند: درزی‌ای و جولاهه‌ای با هم دوستی داشته‌اند و چون به هم بنشستند، می‌گفتندی که این کار این شیخ هیچ بر اصل نیست. روزی با یکدیگر می‌گفتند که این مرد دعوی کرامت می‌کند. بیا تا هر دو به نزدیک وی دَرشویم.»

- ۱) مرزبان‌نامه: سعدالدین وراوینی
 - ۲) قابوس‌نامه: عنصرالمعالی کاووس بن وشمگیر
 - ۳) اسرارالتوحید: محمد بن منور
 - ۴) تاریخ بلعمی: ابوعلی بلعمی
- ۳- سه ویژگی «کاربرد آیات و احادیث و اشعار در متن، استفاده از ترکیبات دشوار و حذف فعل به قرینه» به کدام یک از آثار زیر مربوط می‌شود؟

- ۱) مقامات حمیدی
- ۲) ترجمه تفسیر طبری
- ۳) التفهیم
- ۴) تاریخ بلعمی

۴- اطلاعات کدام گزینه مربوط به قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم نیست؟

- ۱) آغاز این دوره که اوج حاکمیت سامانیان است، عصر اندیشه استقلال ملی ایرانیان به شمار می‌رود.
- ۲) شاعران این عصر بیشتر به واقعیت بیرونی نظر داشتند و مفاهیم ذهنی آنان از قلمرو تعالیم کلی اخلاقی فراتر نمی‌رفت.
- ۳) شعر حکمی و اندرزی در این دوره به وجود آمد و شعر مدحی از موضوعات رایج این دوره است.
- ۴) یعقوب لیث صفاری زبان فارسی دری را زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد.

۵- اطلاعات مقابل کدام اثر نادرست است؟

- ۱) شاهنامه ابومنصوری: امروزه فقط چند صفحه‌ای از مقدمه آن باقی مانده است که به دست عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته شده است.
- ۲) کشف‌الاسرار و عده‌الابرار: تحت تأثیر خواجه عبدالله انصاری نوشته شده و نثر آن موزون است.
- ۳) کلیله و دمنه: از آثار نثر فنی است که در نیمه دوم قرن پنجم تألیف شده است.
- ۴) تاریخ بلعمی: کتاب تاریخ الرسل و الملوک به دستور منصور بن نوح سامانی ترجمه شد و مترجم مطالبی به اصل کتاب افزود و مطالبی را از آن کم کرد.

۶- این عبارت ناصر خسرو در سفرنامه مربوط به کدام شاعر است؟

«شاعری را دیدم که شعر نیک می‌گفت اما زبان فارسی نیکو نمی‌دانست. پیش من آمد و دیوان منجیک و دیوان دقیقی را بیاورد و پیش من بخواند.»

- ۱) قطران تبریزی
- ۲) عنصری
- ۳) انوری
- ۴) فرخی سیستانی

۷- براساس نظریهٔ ارسطو در طبقه‌بندی سبک، کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) براساس دوره و زمان: دورهٔ سلجوقی، دورهٔ معاصر (۲) براساس هدف: علمی، فلسفی
(۳) براساس موضوع و نوع: سبک عرفانی، سبک حماسی (۴) براساس مخاطب: سبک عالمانه، سبک عامیانه
- ### ۸- در کدام گزینه یکی از شاخصه‌های رایج زبانی سبک خراسانی وجود دارد؟
- (۱) به کلکش در فتوت را خزاین به طبعش در مروت را ذخایر
(۲) ای آفتاب تا شده‌ای در نقاب غیب ظلمت گرفته است برافکن نقاب را
(۳) ز اشک گرم ما بحر کرم یا رب به جوش آور وزین گرداب خون افکن گرفتاران به ساحل‌ها
(۴) حدیث عشق به طومار در نمی‌گنجد بیان دوست به گفتار در نمی‌گنجد

۹- براساس ویژگی‌های ردیف و قافیه در شعر سبک خراسانی کدام گزینه به این سبک نزدیک‌تر است؟

- (۱) حرف غم عشق از لب خندان که جسته است؟ این شور قیامت ز نمکدان که جسته است؟
(۲) اشکم نمک به یاد لب‌ت در ایام ریخت غم لاله‌لاله خون دل از چشم داغ ریخت
(۳) چو بگشاید نگار من دو بادام و دو مرجان را بدین نالان کند دل را بدان زجان کند جان را
(۴) نگاه گوشهٔ آن چشم می‌گسارم سوخت ز نارسایی ساقی دل فگارم سوخت

آزمون دوم

۱۰- کدام گزینه با توجه به نثر سده‌های پنجم و ششم نادرست است؟

- (۱) نیمهٔ قرن پنجم دوران بلوغ نثر فارسی و قرن ششم و اوایل قرن هفتم دورهٔ پختگی نثر است.
(۲) در این دوره، تألیف کتاب‌ها در موضوع‌های گوناگون علمی که در دوره‌های قبل رواج داشت، کم‌کم بی‌رونق شد.
(۳) یکی از مسائل مهم در تاریخ نثر این دوره توجه نویسندگان به فارسی‌نویسی است.
(۴) در این دوره خواجه عبدالله انصاری نثر موزون را به کمال رسانید، به گونه‌ای که آثار او سرآمد همهٔ نثرهای موزون است.

(مارج از کتور انسانی ۹۹- با تغییر)

۱۱- متن زیر از چه کتابی است و نوع نثر آن چیست؟

- «فرمان بزرگوار از خدای نامدار می‌گوید بندگان من، مرا پرستید و مرا خوانید و مرا دانید که آفریدگار منم، گردگار نامدار، بنده‌نواز آمرزگار منم؛ مرا پرستید که جز من معبود نیست.»
- (۱) کشف‌الاسرار و عده‌الابرار - نثر موزون
(۲) مناجات‌نامه - نثر موزون
(۳) قابوس‌نامه - نثر مرسل
(۴) ترجمهٔ تفسیر طبری - نثر مرسل

(مارج از کتور انسانی ۹۹)

۱۲- همهٔ گزینه‌ها بیانگر ویژگی‌های زبانی ابیات زیر است، به جز:

- «آس شدم زیر آسیای زمانه نیسته خواهم شدن همی به کرانه
زاد همی‌ساز و شغل خویش همی‌پز چند پزی شغل نای و چنگ و چغانه»
- (۱) کاربرد شبکهٔ معنایی تناسب
(۲) کاربرد تاریخی دستور و کوتاهی جمله‌ها
(۳) کمی واژگان غیرفارسی و وجود واژگان کهن
(۴) ساده و عینی بودن ظاهر شعر و ذهنی و معنوی بودن نتیجهٔ آن

۱۳- در عبارت زیر چند غلط تاریخ ادبیاتی با توجه به قرن چهارم و نیمهٔ اول قرن پنجم وجود دارد؟

- «قرن چهارم دوران غلبه، رواج، حفظ و ارائهٔ آداب و رسوم ملی بود. در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمهٔ متون عربی وارد فارسی دری شد و رایج‌ترین انواع شعر فارسی این دوره حماسی، مدحی و تعلیمی بود و شعر مدحی با رودکی و شهید بلخی به اوج رسید.»



۲۶۹- در چند گزینه سبک مطرح‌شده با مطلب تناسب دارد؟

(الف) جایگاه تخلص در انتهای غزل تثبیت گردید. (خراسانی)

(ب) به وجود آمدن سستی و ضعف در ساخت دستوری جملات نثر (عراقی)

(ج) صنایع ادبی جای تعمق و تفکر را در نثر این دوره گرفت. (خراسانی)

(د) بی‌دقتی در کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌ها در شعر این دوره دیده می‌شود. (عراقی)

(ه) تکرار قافیه در غزل‌های این دوره که گاهی به چهل بیت می‌رسد طبیعی است. (عراقی)

۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۲۷۰- از نظر ویژگی‌های زبانی کدام گزینه به سبک خراسانی نزدیک‌تر است؟

۱) به سخن‌گفتن آن ستوده‌سخن نرم گرداند آهن و پولاد

۲) از شراب الست روز وصال دل مستم هنوز مخمور است

۳) مقصر در عمل مهجور باشد مدام از حضرت حق دور باشد

۴) عالم ما در ازل او بود باشد تا ابد این چنین معلوم کی از علم او زایل شود

پایه‌واژه‌بوم

آزمون سی و یکم

۲۷۱- کدام گزینه درباره تاریخ ادبیات دوره «بازگشت» ادبی نادرست است؟

۱) انجمن ادبی نشاط در دوره قاجار تأسیس شد.

۲) انجمن ادبی خاقان در تهران به ریاست مظفرالدین‌شاه قاجار تأسیس شد.

۳) سبک بازگشت حد واسط سبک هندی و سبک دوره بیداری است.

۴) یکی از عوامل ایجاد نهضت بازگشت ادبی تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری بود.

۲۷۲- کدام گزینه درباره شاعر بیت زیر مصداق ندارد؟

«به نام خداوند بینش‌نگار خردآفرین، آفرینش‌نگار»

۱) شاخص‌ترین شاعر دوره بازگشت ادبی است.

۲) حماسه‌ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر اسلام ﷺ و دلیری‌های حضرت علی علیه السلام دارد.

۳) وی را پرچمدار بازگشت ادبی می‌دانند.

۴) وی در نظم و نثر مهارت داشت و مجموعه‌ای از آثار نظم و نثر او فراهم شده است.

۲۷۳- انتساب کدام آثار به پدیدآورندگان آن غلط معرفی شده است؟

۱) (شمس و طغرا: حسن مقدم) (بزه گمشده راعی: امین فقیری)

۲) (تنگسیر: صادق چوبک) (شمس‌الدین و قمر: میرزا حسن خان بدیع)

۳) (خداوندنامه: صبای کاشانی) (تاریخ تطور نظم فارسی: محمدتقی بهار)

۴) (تاریخ بیداری ایرانیان: ناظم‌الاسلام کرمانی) (منشآت: قائم‌مقام فراهانی)

(سراسری آسانی ۱۴۰۰)

۲۷۴- عبارت زیر معرّف کیست؟

«شعر او از زندگی سیاسی‌اش جدا نبود و دیوان او شامل قصاید، ترجیع‌بندها و مسمط‌هایی است که بسیاری از حوادث و اوضاع روزگار را بیان می‌کنند و مضامین وطنی، سیاسی و اجتماعی در شعرش آشکارتر است.»

- (۱) میرزا محمدصادق امیری
 (۲) قائم‌مقام فراهانی
 (۳) علی‌اکبر دهخدا
 (۴) سید اشرف‌الدین گیلانی

۲۷۵- همه موارد بیانگر ویژگی‌های «سطح ادبی» شعر معاصر است؛ به‌جز (سراسری آسانی ۱۴۰۰)

- (۱) انتخاب وزن متناسب با لحن طبیعی گفتار و زبان شعر است.
 (۲) صور خیال، جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل نیستند.
 (۳) سادگی و روانی شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر کاملاً چشمگیر است.
 (۴) ابهام در شعر معاصر پسندیده است و معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است.

۲۷۶- از نظر «زبانی» کدام گزینه با شعر دوره بیداری تناسب دارد؟

- (۱) گر وحشت غبارت غفلت کمین نباشد
 (۲) پوچ است قامت خم و آرایش امل
 (۳) از ودیعت‌سپری‌های فلک یأس مسنج
 (۴) گاه لطف است و خوشی گاه عتاب است و خطاب

۲۷۷- در کدام گزینه به بنیادی‌ترین تفکر و خواست مشروطه‌خواهان اشاره شده است؟

- (۱) پیکر مام وطن دانی چرا خم گشته است
 (۲) هزار بار بود به ز صبح استبداد
 (۳) وای بر آن شهر بی‌قانون که قانون اندر آن
 (۴) یک روز بود کار سیاست به دست خلق

۲۷۸- وجه اشتراک «ابوالقاسم لاهوتی و فرخی یزدی» در چه زمینه‌ای است؟

- (۱) هر دو از قصیده‌سرایان معروف دوره بیداری هستند.
 (۲) از شاخص‌ترین شاعرانی هستند که از حقوق کارگران و ضعیفان جامعه دفاع می‌کردند.
 (۳) هر دو در زندان به حبسیه‌سرایی مشغول بودند و در این زمینه شهرت دارند.
 (۴) هر دو دوره‌ای نماینده مجلس بودند و از مخالفان حکومت بودند.

۲۷۹- از نظر ویژگی‌های زبانی کدام گزینه به شعر معاصر شباهت ندارد؟

- (۱) هان کدامین فتنه دکان وفا را تخته کرد
 (۲) سخت گمنامید، اما ای شقایق‌سیرتان
 (۳) مه را اگر مجال عنان‌گیری تو نیست
 (۴) قصر شیرینی که از شیرینی‌اش چیزی نماند

آزمون می‌دوم

۲۸۰- کدام گزینه وجه تمایز شعر پروین از دیگر شاعران است؟

- (۱) کاربرد طنز اجتماعی به زبانی ساده در شعر
 (۲) استفاده از مناظره در بیان مسائل اجتماعی و سیاسی
 (۳) شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آن‌ها
 (۴) سرودن قصیده به سبک خراسانی به روانی شعر سعدی



- ۳۵۸- کدام شاعران به سرودن قالب‌هایی مثل «مستزاد و چهارپاره» رغبت بیشتری داشتند؟
 (۱) ملک‌الشعراى بهار - ادیب‌الممالک فراهانی
 (۲) سید اشرف‌الدین گیلانی - عارف قزوینی
 (۳) ایرج‌میرزا - ادیب‌الممالک فراهانی
 (۴) دهخدا - ملک‌الشعراى بهار
- ۳۵۹- با توجه به این که استفاده از واژگان کهن یکی از ویژگی‌های زبانی بعضی از شاعران دوره بیداری است این شاخصه در همه گزینه‌ها به جز دیده می‌شود.

- (۱) هر نوگلی که از سر کلکم شکفته گشت در حال خار گشت و به پای دلم خلید
 (۲) گشاده باغ را بندى به رخ بر، زمردین‌برقع تناور نخل را پوشی به تن بر، آهنین جوشن
 (۳) ما از آن خانه‌خرابیم که معمار دو دل نیست یک لحظه در اندیشه آبادی ما
 (۴) وان دگر چون ژنده‌پیلی در هوای ماده‌پیل جنبش آرد با نشاط و پویه گیرد با شتاب
- ۳۶۰- چند مورد از موارد زیر ویژگی‌های زبانی نثر قبل از انقلاب اسلامی نیستند؟
 «کوتاهی جملات و فعل‌ها در کلام فراوان دیده می‌شود. - ساختار نحوی جمله‌ها به هم می‌ریزد و بسیاری از افعال حذف می‌شود. - بسیاری از واژه‌ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه وارد نثر داستانی می‌شود. - از واژه‌های عربی نسبت به گذشته کاسته می‌شود. - شماری از واژه‌های اروپایی به زبان فارسی وارد می‌شود. - باستان‌گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژه‌های کهن زیاد می‌شود.»

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

آزمون‌های جامع کلی

آزمون‌های ویژه

- ۳۶۱- کدام موارد درباره زبان‌های ایرانی درست است؟
 الف) آثار به‌جای‌مانده از زبان فارسی باستان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان اشکانی است.
 ب) منطقه جغرافیایی زبان پارسی، شمال و شمال شرقی ایران بود.
 ج) دوره زمانی زبان پارسی دوره اشکانیان است و تا اوایل دوره ساسانیان نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شد.
 د) آثار ادبی منظوم و منثور زبان پهلوی از میان رفته است، ولی ترجمه عربی و فارسی بعضی از آن‌ها در دست است.
- (۱) الف - ب (۲) ب - ج (۳) ج - د (۴) ب - د
- ۳۶۲- جاهای خالی عبارت‌های زیر با کدام عبارت تکمیل می‌شود؟
 «تلاش شاعران ایران از قرن سوم تا میانه قرن پنجم موجب شد زبان و ادب فارسی در و گسترش یابد و یکی از عوامل مهم پیشرفت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در این دوره عبارت است از»

- (۱) شرق - شمال شرق - لشکرکشی و فتوحات غزنویان
 (۲) غرب - شمال غرب - توسعه مدارس و مراکز تعلیم
 (۳) شرق - غرب - گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار
 (۴) شمال - شمال غرب - توسعه مدارس و مراکز تعلیم

- ۳۶۳- کدام گزینه درباره تاریخ ادبیات قرن پنجم و آغاز قرن ششم مصداق درستی نیست؟
 (۱) در شمال غرب ایران دست‌های از شاعران ظهور کردند که کار آنان در ادب فارسی تازه‌گی داشت.
 (۲) شعر در این دوره عمدتاً با شیوه شاعری پیش از آن متمایز گردید و مقدمه ظهور سبک عراقی در شعر فارسی شد.
 (۳) گروهی از شاعران این دوره در عین تقلید از پیشینیان، هر یک نوآوری‌هایی در شعر ایجاد کردند که باعث دگرگونی و تحول در سخن شد.
 (۴) تا حدود نیمه دوم قرن پنجم و آغاز قرن ششم شعر پارسی هم‌چنان تحت تأثیر سبک دوره ساسانی و غزنوی است.

در ۴ پیشوند «در» در دو مصراع نباید با حرف اضافه اشتباه شود.

۹- **گزینۀ «۳»** برای پاسخگویی به چنین سؤالاتی باید بدانید که قافیه و ردیف در سبک خراسانی بسیار ساده و روان است و باید کوتاه‌ترین ردیف و ساده‌ترین قافیه را در مقایسه با گزینه‌های دیگر انتخاب کنید که در این چهار گزینه، ردیف ۲ یعنی «را» از ردیف‌های دیگر کوتاه‌تر و ساده‌تر و قافیهٔ بیت یعنی «مرجان، جان» از دیگر قافیه‌های گزینه‌های دیگر ساده‌تر است.

۱۰- **گزینۀ «۲»** در این دوره، تألیف کتاب در موضوع‌های گوناگون علمی رواج یافت و نثر ساده به کمال رسید و نثر مصنوع هم رایج شد.

۱۱- **گزینۀ «۱»** متن از کتاب کشف‌الاسرار رشیدالدین مبدی انتخاب شده که نثری فنی است.

۱۲- **گزینۀ «۴»** مربوط به ویژگی فکری است و ربطی به ویژگی زبانی ندارد.

پرسی سایر گزینه‌ها: ۱ بین کلمات «نای، چنگ و چغانه» که هر سه نوعی ساز هستند، رابطهٔ تناسب وجود دارد. ۲ کاربرد کلماتی مثل «نیسته: نابود، معدوم» و کاربرد فعل‌های تاریخی مثل «همی‌ساز، همی‌پز» و کوتاهی جملات کاملاً محسوس است. ۳ واژگان کهنی مثل «آس، نیسته، چغانه و ...» و کمی واژگان غیرفارسی در این دو بیت آشکار است.

۱۳- **گزینۀ «۲»** رایج‌ترین انواع شعر فارسی این دوره، حماسی، مدحی و غنایی است، نه تعلیمی. و شعر غنایی با رودکی و شهید بلخی قوت و استحکام یافت.

۱۴- **گزینۀ «۲»** سبک هندی از قرن دهم تا سیزدهم طول کشید و دورهٔ بازگشت ادبی در تمام طول قرن سیزدهم رواج داشت.

۱۵- **گزینۀ «۲»** این بیت سرودهٔ فرخی سیستانی است.

۱- **گزینۀ «۱»** زبان پارتی در دورهٔ اشکانیان رایج بود و تا اوایل دورهٔ ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شد. این زبان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بود.

۲- **گزینۀ «۳»** یکی از سؤالات مطرح‌شده در کنکور همین نوع پرسش است که قسمتی از یک اثر یا بیت را مورد سؤال قرار می‌دهند که این متن از اسرارالتوحید محمد منور انتخاب شده است.

۳- **گزینۀ «۱»** ویژگی‌های ذکرشده در عنوان سؤال مربوط به ویژگی‌های نثر قرن پنجم و ششم است که تنها اثر مربوط به این دوره، کتاب «مقامات حمیدی» است و آثار دیگر گزینه‌ها مربوط به نثر اول دورهٔ خراسانی یعنی مربوط به نثر دورهٔ سامانی است. ۴- **گزینۀ «۴»** دورهٔ صفاریان و حاکمیت یعقوب لیث صفاری مربوط به قبل از قرن چهارم است و گزینه‌های دیگر همه در همین محدودهٔ زمانی قرن چهارم و نیمهٔ اول قرن پنجم روی داده‌اند.

۵- **گزینۀ «۳»** «کلیله و دمنه» نوشتهٔ ابوالعالی نصرالله منشی است که در اواسط نیمهٔ اول قرن ششم تألیف شد.

۶- **گزینۀ «۱»** این متن از «سفرنامهٔ ناصر خسرو در صفحهٔ ۶۶ کتاب علوم و فنون (۱) انتخاب شده و در مورد ملاقات ناصر خسرو با قطران تبریزی است.

۷- **گزینۀ «۲»** براساس این تقسیم‌بندی اگر آثار را براساس هدف تقسیم‌بندی کنیم مواردی مانند سبک تعلیمی و سبک فکاهی در این دسته می‌گنجد. علمی و فلسفی بودن براساس قلمرو دانشی است.

۸- **گزینۀ «۱»** در این گزینه یکی از شاخصه‌های زبانی سبک خراسانی یعنی آوردن دو حرف اضافه برای یک متمم در عبارات «به کلکش در، به طبعش در» به خوبی مشاهده می‌شود.

در گزینه‌های دیگر شاخصهٔ خاصی وجود ندارد و



را نوشته است و ملاحسین واعظ کاشفی این کتاب را با نام «انوار سهیلی» به زبان ساده بازگردانی کرده است. کتاب «مقامات حمیدی» هیچ ربطی به «کلیله و دمنه» ندارد. فقط از آثار یک دوره هستند.

۲۶۵- گزینۀ «۱» از شاخصه‌های شعر بیدل، مضمون‌های پیچیده و استعاره‌های رنگین و خیال‌انگیز و سرشار از ابهام و تخیل‌های رمزآمیز شاعرانه است. در سه گزینۀ غیر از ۱، همه ابیات ساده و روان و مفاهیم آشکاری دارند اما ۱ در مصراع دوم ترکیب «نقش پا و یک وداع آغوشی رفتارها» بسیار مبهم و خیال‌انگیز است و درک و دریافت شعر را دشوار می‌کند.

۲۶۶- گزینۀ «۱» بررسی سایر گزینۀها: ۲ دربارهٔ کلیم کاشانی است. ۳ او در قصیده شهرت نداشت.

۴ تا حدودی این گزینۀ دربارهٔ بیدل دهلوی است.

۲۶۷- گزینۀ «۲» در این شعر کلمات متروک

و قدیمی وجود دارد اما واژه‌های که امروزه هم به کار برود و با گذشته تفاوت تلفظ داشته باشد وجود ندارد.

بررسی سایر گزینۀها: ۱ تعداد واژگان عربی بسیار

ناچیز است. ۳ در این شعر کلمات «غزید، زنج،

بشکلید و میغ و ...» واژگان مهجور و بی‌کاربرد

در دوره‌های بعد است. ۴ در عبارات «به دریغ

اندرون، به میغ اندرون، به تیغ اندرون»، دو حرف

اضافه برای یک متمم آمده است.

۲۶۸- گزینۀ «۴» در این بیت صحبت از

زدودن زنگ‌های روی دل است که آینهٔ دل را تیره

کرده است.

بررسی سایر گزینۀها: ۱ بحثی از برتری عشق بر عقل

نیست، بلکه عقل توصیه می‌کند از عالم وحدت دور

مشو. ۲ هیچ مفاخره و فخرفروشی در بیت نیست،

بلکه توصیه می‌کند که نزد انسان‌های فرهیخته

سنجیده سخن بگو. ۳ اشاره به قضا و قدر ندارد،

بلکه می‌گوید وقتی خداوند تو را ساخت، دیگر از

ساختن دیگران دست کشیده؛ زیرا تو آن قدر زیبا و کامل هستی که نیاز نبود کس دیگری را بیافزیند.

۲۶۹- گزینۀ «۱» فقط مورد «ب» صحیح است.

علت نادرستی موارد دیگر:

الف) عراقی / ج) عراقی / د) هندی / ه) هندی

۲۷۰- گزینۀ «۱» در ۱ زبان و بیان از گزینۀهای

دیگر ساده‌تر است و هیچ واژهٔ عربی در آن به کار

نرفته است ولی در گزینۀهای دیگر واژگان عربی کاملاً

مشهود است و برای پاسخ‌گفتن به چنین سؤالاتی

معمولاً با مقایسهٔ ابیات میزان استفاده از واژگان عربی

را می‌سنجیم.

۲۷۱- گزینۀ «۲» انجمن ادبی خاقان در تهران

به ریاست فتحعلی‌شاه قاجار تأسیس شد.

۲۷۲- گزینۀ «۴» این مطلب دربارهٔ نشاط

اصفهانی است و دربارهٔ صبای کاشانی که بیت صورت

سؤال سرودهٔ اوست، در کتاب ذکر نشده است.

۲۷۳- گزینۀ «۱» شمس و طغرا: محمدباقر

میرزا خسروی - بزهٔ گمشدهٔ راعی: هوشنگ گلشیری

۲۷۴- گزینۀ «۱» عبارت صورت سؤال دربارهٔ

میرزا محمدصادق امیری فراهانی که بعدها از جانب

مظفرالدین‌شاه به ادیب‌الممالک ملقب شد.

۲۷۵- گزینۀ «۳» این ویژگی از موارد ویژگی‌های

زبانی شعر معاصر است و ربطی به ویژگی ادبی ندارد.

۲۷۶- گزینۀ «۴» کاربرد واژگان غربی می‌تواند

خود، نشانه‌ای از ویژگی زبانی شعر دورهٔ بیداری

باشد که در این بیت کلمهٔ «پلتیک» که واژه‌ای در

اصل فرانسوی است این بیت را متمایز کرده است.

اما در گزینۀهای دیگر هیچ شاخصه‌ای وجود ندارد

که به دورهٔ بیداری ارتباط داشته باشد.

۲۷۷- گزینۀ «۳» بنیادی‌ترین تفکر و خواستهٔ

مشروطه‌خواهان «قانون» بود که در ۳ به اهمیت قانون

و قانون‌مداری در جامعه به وضوح اشاره شده است.

۲۷۸- گزینه «۲» توجه به مردم از بارزترین ویژگی‌های ادبیات دوره بیداری است که ابوالقاسم لاهوتی و فرخی یزدی از شاخص‌ترین شاعران این حوزه‌اند.

۲۷۹- گزینه «۳» در این گزینه عبارت «عنان‌گیری» و در کل نوع بیان زبان شعر را قدیمی‌تر از گزینه‌های دیگر کرده است و هیچ شاخصه بارز زبانی معاصر در این بیت نیست.

پرسی سارگزینه‌ها: ۱ اصطلاح «دکان وفا را تخته کرد» اصطلاح امروزی است و تا حدود زیادی لخته‌شدن خون هم اصطلاحی جدید است. ۲ اصطلاح «کیسه‌دوختن از چیزی» عبارت امروزی است و در کل زبان و بیان شعر امروزی است. ۳ نوع استفاده از ترکیب «قصر شیرین و سرپل» در این شعر بیانی امروزی دارد و اشاره به سرپل ذهاب و قصر شیرین دارند که از مناطق جنگی ایران است.

۲۸۰- گزینه «۳» آنچه پروین را از دیگر شاعران متمایز می‌کند، شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آن‌هاست.

۲۸۱- گزینه «۱» «از این اوستا» مجموعه شعری از اخوان ثالث است. - «بدوک» فیلم‌نامه‌ای از سید مهدی شجاعی است. - «اگه بابا بمیره» مجموعه داستان کودکان و نوجوانان نوشته محمدرضا سرشار (رضا رهگذر) است.

۲۸۲- گزینه «۴» معنی گریزی و ابهام در شعر از ویژگی‌های ادبی شعر معاصر است و مدح و هجو هم مربوط به ویژگی‌های فکری سبک خراسانی است.

۲۸۳- گزینه «۲» فرخی یزدی تحت تأثیر شاعرانی چون مسعود سعد و سعدی بود. - در دوره هفتم نماینده مجلس شد. - بیت ذکرشده سروده عارف قزوینی است.

۲۸۴- گزینه «۲» علت نادرستی سارگزینه‌ها: ۱ سال‌های پس از

جنگ دوران اوج و شکوفایی رمان‌نویسی در ایران بود که تقریباً در سراسر دهه هفتاد تداوم یافت. ۲ هر دو اثر مطرح‌شده از آثار نثر قیصر امین‌پور است. ۳ این دو مورد از مضامین شعر بعد از انقلاب هستند.

۲۸۵- گزینه «۳» این بیت به دفاع از حقوق مردم و ضعیفان جامعه اشاره دارد که یکی از مضامین رایج شعر دوره بیداری است.

پرسی سارگزینه‌ها: ۱ اشاره به این دارد که روزگار به کام آزادگان و وارستگان نمی‌گردد که از مضامین ادبیات گذشته است. ۲ هرچند در این بیت از واژه «وطن» استفاده شده است اما اشاره به زلف معشوق دارد که جایگاه دل عاشق است و هیچ ربطی به مفهوم اجتماعی - سیاسی وطن دوره بیداری ندارد. ۳ در این بیت هم از کلمه قانون استفاده عام شده است و می‌گوید در دنیایی که همه بی‌خبر و غفلت‌زده هستند، هشیارزیستن حکیمانه نیست.

۲۸۶- گزینه «۱» عواملی چون (۱) اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند، (۲) برخی از شاعران تسلط کافی بر ادبیات کهن نداشتند، (۳) شاعران برای آگاه‌سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه‌ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند، در بی‌توجهی به زبان و بی‌دقتی در کاربرد جمله‌ها و ترکیبات دخیل بوده است.

۲۸۷- گزینه «۲» علت نادرستی موارد: الف) ویژگی ادبی شعر قبل از انقلاب است. ب) از ویژگی‌های ادبی شعر قبل از انقلاب است. ه) مربوط به نثر داستانی قبل از انقلاب است.

۲۸۸- گزینه «۴» در این گزینه شاعر به مدح کسی پرداخته است که در شعر بعد از انقلاب شعر مدحی به‌جز برای بزرگان دینی جایی ندارد.

پرسی سارگزینه‌ها: در سه گزینه دیگر موضوع اصلی «دفاع مقدس» است و اشاره به شهدا و جانبازان در بیت ۱ مشهود است و در ۲ اشاره به عکس پدر شهید



۳۶۰- گزینۀ ۱» باستان‌گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژه‌های کهن از ویژگی‌های زبانی شعر بعد از انقلاب است.

۳۶۱- گزینۀ ۴»

علت نادرستی موارد دیگر: الف) آثار به‌جامانده از زبان فارسی باستان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است. ج) زبان پارتی در دوره اشکانیان رواج داشت و تا اوایل دوره ساسانیان نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شد.

۳۶۲- گزینۀ ۱» تمام عوامل نوشته‌شده در گزینه‌ها از عوامل پیشرفت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در این دوره است.

۳۶۳- گزینۀ ۲» اطلاعات این گزینه مربوط به قرن ششم و اوایل قرن هفتم است.

۳۶۴- گزینۀ ۳» مقدمه کتاب «المعجم» مصنوع است، ولی اصل کتاب نثری ساده و عالمانه دارد.

۳۶۵- گزینۀ ۲» «تنگسیر» نوشته صادق چوبک است که از نویسندگان نسل اول داستان‌نویسی است.

۳۶۶- گزینۀ ۳»

موارد نادرست: آتش خاموش: سیمین دانشور - آینه‌های دردار: هوشنگ گلشیری

۳۶۷- گزینۀ ۱»

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲» درباره صبای کاشانی است. ۳» درباره محمدتقی بهار است. ۴» درباره ادیب‌الممالک فراهانی است.

۳۶۸- گزینۀ ۱» یکی از ویژگی‌های ادبی سبک هندی استفاده از ردیف‌های طولانی و خوش‌آهنگ است که برای یافتن این ویژگی می‌توان در مقایسه گزینه‌ها با هم، طولانی‌ترین ردیف را انتخاب کرد.

۳۶۹- گزینۀ ۱» در این بیت که محتوایی مدحی دارد و در ستایش شخصی سروده شده است نشانه‌ای از موضوعات سبک عراقی دیده نمی‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۲» پرهیز از زهد ریایی ۳» ستایش عشق ۴» توجه به صفا و پالایش درون ۳۷۰- گزینۀ ۲» اولین رمان تاریخی «شمس و طغرا» است و میرزا حبیب اصفهانی مترجم کتاب «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» است.

۳۷۱- گزینۀ ۲» «انوار سهیلی» نوشته ملاحسین واعظ کاشفی است و علی بن حسین واعظ کاشفی نویسنده کتاب «عین‌الحیات» است و «زمستان ۶۲» نوشته اسماعیل فصیح است.

۳۷۲- گزینۀ ۲»

۱» اولین داستان او به نام «زیارت» است. ۳» دید و بازدید از مجموعه داستان‌های اوست. ۴» مشهورترین اثر او «مدیر مدرسه» است که نثر تلگرافی در این اثر به اوج رسیده است.

۳۷۳- گزینۀ ۲» کتاب «عباس‌نامه» تماماً نثر مصنوع دارد، اما «شرف‌نامه بدلیسی» و «عیار دانش» دیباچه مصنوع دارند.

۳۷۴- گزینۀ ۲» فراوانی ترکیب‌های نومربوط به ویژگی‌های زبانی شعر این دوره است.

۳۷۵- گزینۀ ۳» این گزینه درباره ابن یمین، شاعر قرن هشتم است. گزینه‌های دیگر مربوط به شاعران و نویسندگان قرن هفتم است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱» عطاملک جوینی صاحب کتاب «تاریخ جهانگشای جوینی» است. ۲» شمس قیس رازی صاحب کتاب «المعجم» است. ۴» این گزینه درباره فخرالدین عراقی است.

۳۷۶- گزینۀ ۴» در این بیت شاعر به ستایش غم و رنجی که از جانب معشوق می‌رسد، می‌پردازد و این موضوع از مضامین رایج این دوره نیست.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱» شکایت از روزگار ۲» بدبینی شاعران نسبت به دنیا و بریدن از آن ۳» بیان ناخرسندی از اوضاع زمانه

۳۷۷- گزینۀ ۲» این دو مورد مربوط به ویژگی‌های ادبی شعر بعد از انقلاب است.